

Rekenkamer
ROTTERDAM

onderzoeksopzet ondersteuning mantelzorgers

1 inleiding

1-1 aanleiding

‘Thuis zorgen voor demente ‘te zwaar’ kopt een artikel uit de Volkskrant van 22 juni 2009. In het artikel wordt een onderzoek van het Nivel¹ aangehaald waarin wordt aangetoond dat een op de vijf mantelzorgers van dementerenden ernstig overbelast is. Dit terwijl het aantal dementerenden alleen maar stijgt en 70% van hen bij een mantelzorgers woont.

De groep mantelzorgers bestaat niet alleen uit mantelzorgers voor dementerenden. Een mantelzorgers is iedereen die zorgt voor een zieke, gehandicapte of hulpbehoevende naaste. Dit kunnen bijvoorbeeld ook mantelzorgers zijn van mensen met een lichamelijke handicap of mensen met problemen op het vlak van de geestelijke gezondheidszorg. Ook onder die groepen zijn overbelaste mantelzorgers te vinden.

Landelijk zijn er ongeveer 1,7 miljoen mantelzorgers actief.² In Rotterdam zijn dit er ruim 69.000.³ Dit betekent dat meer dan 1 op de 9 Rotterdammers mantelzorgers is. Mantelzorgers voorzien in 75% van de hulpvragen thuis. Vrijwilligers en professionele zorgverleners doen dat in de overige 25% (respectievelijk 5% en 20%).⁴

Er zijn niet alleen veel mantelzorgers, zij besparen de samenleving ook veel geld. Zonder mantelzorg zouden namelijk veel meer mensen een beroep moeten doen op professionele zorg. Wanneer mantelzorg betaalde zorg zou worden zou dit landelijk naar schatting tussen de € 4 en 7 miljard per jaar kosten.⁵ Wanneer er geen mantelzorgers zouden zijn, zou een deel van deze kosten voor rekening van gemeenten komen.⁶

Met de inwerkingtreding van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) op 1 januari 2007 heeft de ondersteuning van mantelzorgers voor het eerst een wettelijke basis gekregen. Mantelzorg is belangrijk voor de centrale gedachte van de Wmo. Die gedachte is dat mensen in eerste plaats voor hun naasten moeten zorgen en pas wanneer dat niet kan of het niet voldoende is, hulp vragen van de gemeente (ook wel de civil society gedachte genoemd). In het meerjarenplan Wmo, ‘Meedoen en erbij blijven, Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010’, vastgesteld door de gemeenteraad op 20 december 2007 (hierna: meerjarenplan Wmo), is dan ook aangegeven dat mantelzorg cruciaal is voor het bereiken van de doelstelling dat zoveel mogelijk burgers moeten (blijven) meedoen aan alle facetten van de samenleving.

Bij ondersteuning van mantelzorgers gaat het om alle voorzieningen en diensten die de belasting van mantelzorgers verlichten. In de Handreiking Mantelzorgondersteuning, die in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid,

---

¹ Nivel, ‘Motieven en belasting van mantelzorgers van mensen met dementie. Resultaten van de peilingen met de monitor van het Landelijk Dementieprogramma’, juni 2009. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Alzheimer Stichting.

² SCP, ‘Een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers in 2007’, februari 2009, p. 200.

³ GGD, ‘Zorgmonitor: Rapport (Zwaar- en overbelaste) Mantelzorgers in Rotterdam 2007, nulmeting’.

⁴ Expertisecentrum informele zorg, ‘Facts and Trends, mantelzorg in Nederland’, november 2006.

⁵ Van den Berg, 2005, in: Expertisecentrum informele zorg, ‘Facts and Trends, mantelzorg in Nederland’, november 2006.

⁶ Het is onbekend hoeveel kosten er voor rekening van de gemeente zouden komen. Kosten komen bijvoorbeeld ook voor rekening van ziektekostenverzekeraars en de AWBZ.

Welzijn en Sport (VWS) is geschreven, is aangegeven waarom het ministerie mantelzorgondersteuning van belang vindt. Een van de redenen is dat ondersteuning van mantelzorgers bijdraagt aan de kwaliteit en efficiëntie van de zorg. Een andere reden is voorkomen dat mensen overbelast raken en te zorgen dat ze niet in een sociaal isolement komen. Ook kan mantelzorgondersteuning de mate waarin mantelzorgers kunnen blijven werken, studeren en vrijwilligerswerk kunnen verrichten beïnvloeden.⁷

Het Rotterdamse mantelzorgbeleid is vastgelegd in het Beleidskader Intensivering Ondersteuning Mantelzorgers 2007-2010 (hierna: beleidskader). Dit beleidskader is vastgesteld door de gemeenteraad op 26 april 2007, met instemming van de deelgemeenten. De centrale doelstelling van de gemeente met het mantelzorgbeleid is als volgt: 'In 2010 worden 5000 zwaar belaste en overbelaste mantelzorgers vanaf 16 jaar ondersteund door de steunpunten mantelzorg en worden hen mantelzorgcontracten aangeboden'.⁸

1-2 definitie van mantelzorg

Het beleidskader hanteert de volgende definitie van mantelzorg: 'de langdurige verlening van zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende, door personen uit diens directe omgeving (van binnen of buiten de leefeenheid), waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en die de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt'.

In het beleidskader wordt de nadruk gelegd op mantelzorgers die langdurige en intensieve zorg verlenen, langer dan drie maanden en meer dan acht uur per week.

1-3 leeswijzer opzet

In de volgende paragraaf van de onderzoeksopzet worden het mantelzorgbeleid en de hierbij betrokken actoren geïntroduceerd en toegelicht. Paragraaf 3 gaat vervolgens in op enkele feiten en cijfers. In de paragrafen 4 en 5 zijn de vraagstelling en de onderzoeksopzet beschreven. De onderzoeksopzet eindigt met een korte paragraaf over de planning en organisatie van het onderzoek.

2 mantelzorgbeleid

2-1 actoren

Bij (de uitvoering van) het mantelzorgbeleid van de gemeente zijn verschillende actoren betrokken. De verschillende actoren hebben allen eigen taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden bij de ondersteuning van mantelzorgers. In onderstaande paragraaf wordt kort een beeld geschetst van de betrokken actoren en hun rol in het mantelzorgbeleid.

De Wmo bepaalt dat de *gemeenteraad* plannen en kaders vaststelt waarin de richting van het Wmo-beleid wordt bepaald. Deze kaders liggen voor de Wmo in Rotterdam

---

⁷ NIZW/EIZ, Mezzo, Ministerie van VWS en VNG, 'Handreiking mantelzorgondersteuning in de Wmo', september 2006.

⁸ Gemeente Rotterdam, 'Meedoen en erbij blijven. Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010' december 2007.

onder andere vast in het door de gemeenteraad vastgestelde meerjarenplan Wmo. De gemeenteraad heeft tevens de kaders gesteld voor het mantelzorgbeleid door het beleidskader vast te stellen.

Het *college* is verantwoordelijk voor het realiseren van de door de gemeenteraad vastgestelde doelstellingen. De verantwoordelijk wethouder voor het mantelzorgbeleid is *wethouder Kriens*, met de portefeuille Volksgezondheid, Welzijn en Maatschappelijke opvang. De verantwoordelijke gemeentelijke dienst is de *gemeentelijke gezondheidsdienst* (GGD). De GGD doet onderzoek naar de behoeften van de doelgroepen, monitort de ontwikkelingen en rapporteert hierover. Vanuit de gemeente worden er tevens afspraken gemaakt met de zorgverzekeraars over de financiën.

De verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van het mantelzorgbeleid is gedelegeerd aan de *deelgemeenten*. In de deelgemeenteverordening is namelijk bepaald dat deelgemeenten bij prestatieveld 1 t/m 5 van de Wmo, waaronder het mantelzorgbeleid valt, verantwoordelijk zijn voor beleid binnen de stedelijke kaders.⁹ Het college maakt hierover afspraken met de deelgemeenten. Zo is het beleidskader door gemeente en deelgemeenten gezamenlijk uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Intensivering Mantelzorgondersteuning 2007-2010 (hierna: uitvoeringsprogramma), dat op 28 januari 2008 is vastgesteld in het bestuurlijk overleg sociaal (hierna: BOS) tussen de verantwoordelijk wethouder en de portefeuillehouders van de deelgemeenten. De deelgemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering hiervan. In het uitvoeringsprogramma is aangegeven dat uiterlijk in 2010 elke deelgemeente een eigen ondersteuningsbeleid voor mantelzorgers moet voeren, passend binnen het beleidskader.¹⁰

De deelgemeenten hebben de uitvoering van het mantelzorgbeleid grotendeels ondergebracht bij de *steunpunten mantelzorg*. Daarnaast verzorgen verschillende actoren de uitvoering. Zo verstrekt *Stadstoezicht* parkeerpassen en bieden *zorginstellingen* en *de vrijwillige thuiszorg* respijtzorg.

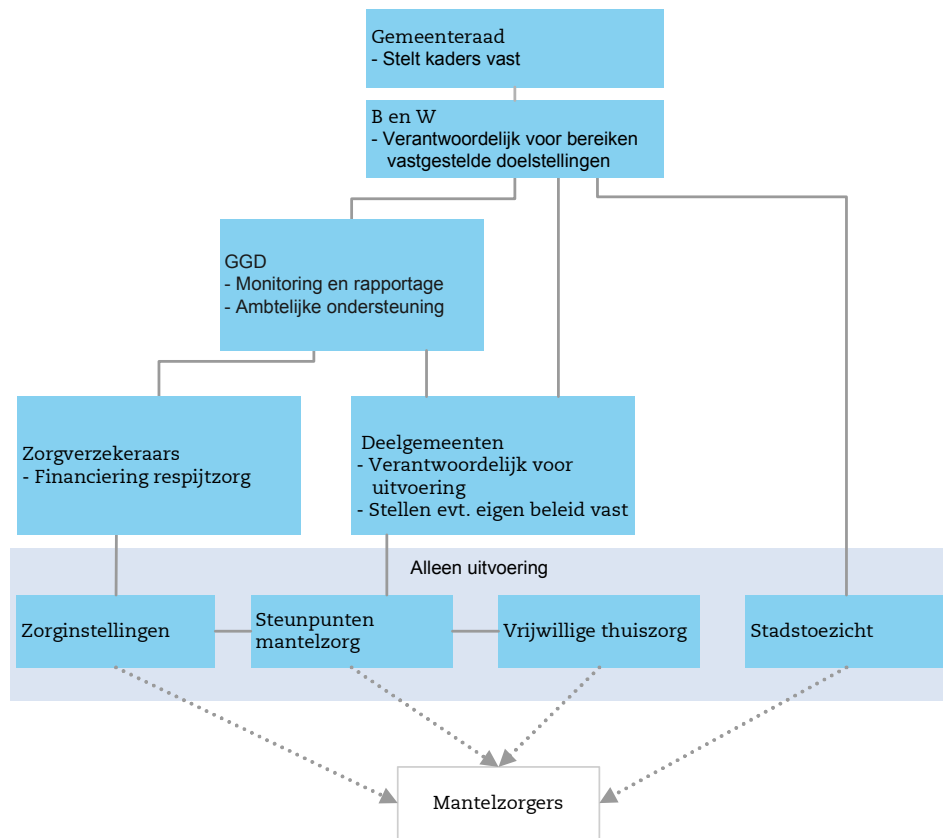
Figuur 1 geeft de relaties tussen de betrokken actoren weer.

---

⁹ Gemeente Rotterdam, 'Meedoen en erbij blijven. Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010', december 2007.

¹⁰ Gemeente Rotterdam, 'Uitvoeringsprogramma Intensivering Mantelzorgondersteuning 2007-2010', april 2007.

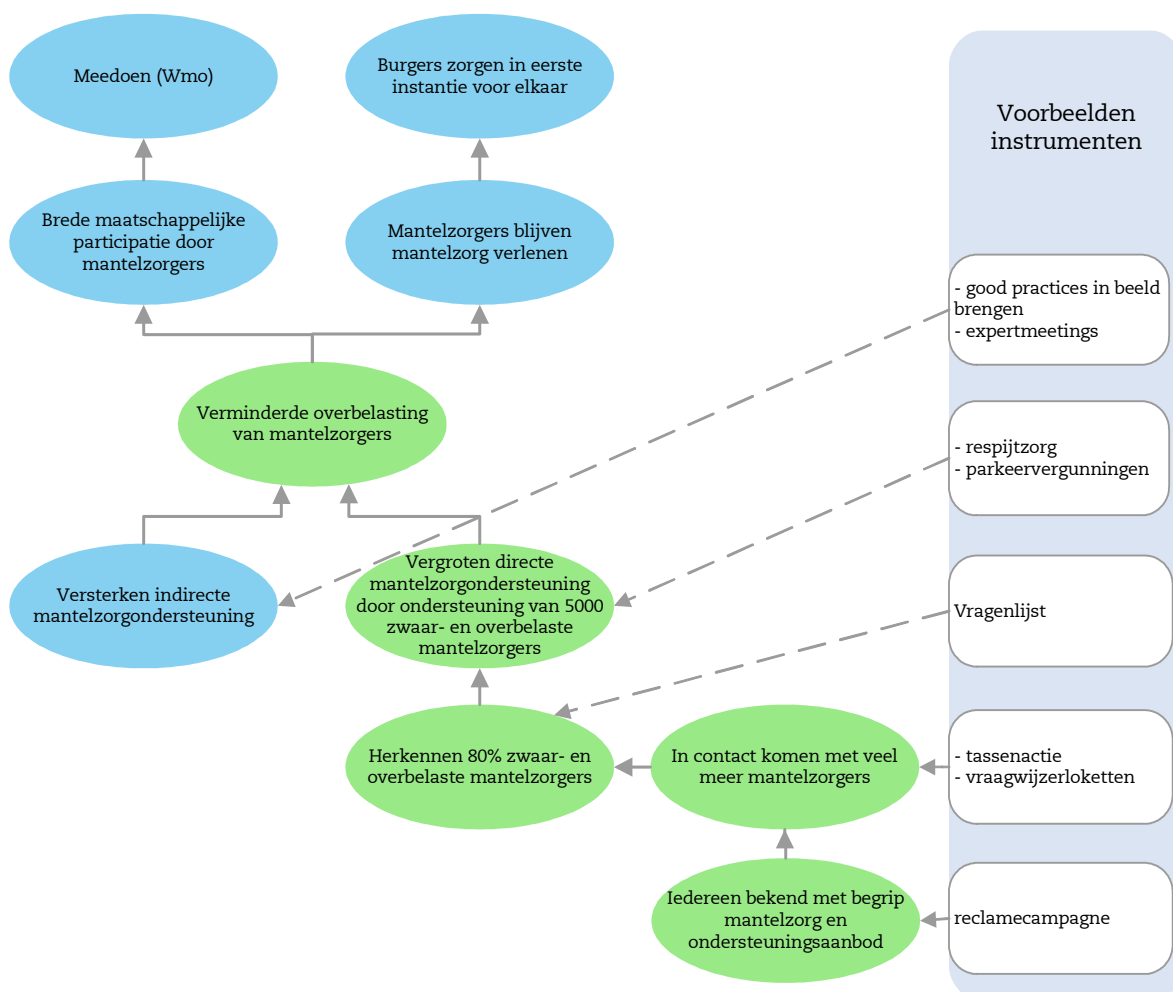
Figuur 1: relaties tussen actoren

2-2 beleid en doelen

Het mantelzorgbeleid en de bijbehorende doelen zijn vastgelegd in verschillende documenten. De stedelijke beleidsdocumenten zijn onder andere het meerjarenplan Wmo, het beleidskader en het uitvoeringsprogramma. In figuur 2 is een doelboom weergegeven waarin de doelen en instrumenten uit deze documenten zijn opgenomen.

figuur 2: doelboom

In de doelboom zijn verschillende doelen uit het beleidskader en andere gemeentelijke beleidsdocumenten weergegeven, waarbij de realisatie van de onderste doelen nodig is om de doelen daarboven te bereiken. De rekenkamer richt zich in het onderzoek op de doelen die in de doelboom groen gekleurd zijn. De blauw gekleurde doelen zullen niet worden meegenomen in ons onderzoek.

In het meerjarenplan Wmo is één inhoudelijk doel geformuleerd: ‘in 2010 worden 5.000 zwaarbelaste en overbelaste mantelzorgers vanaf 16 jaar ondersteund door de steunpunten mantelzorg en worden er mantelzorgcontracten aangeboden’¹¹ (directe ondersteuning). In het beleidskader is daarnaast het doel opgenomen om in contact

¹¹ Gemeente Rotterdam, ‘Meedoen en erbij blijven. Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010’, december 2007.

te komen met veel meer mantelzorgers.¹² Voor beide doelen zijn instrumenten ingezet. Dit zijn de doelen en de instrumenten waar het rekenkameronderzoek zich op zal richten. Het versterken van indirecte mantelzorgondersteuning¹³ wordt om die reden niet meegenomen in het onderzoek.

Om iedereen bekend te maken met het begrip mantelzorg en het ondersteuningsaanbod van de gemeente is als instrument een grote reclamecampagne ingezet. Daarnaast worden professionele instellingen in zorg en welzijn gestimuleerd om mantelzorgers door te verwijzen naar de steunpunten mantelzorg. Op deze manier kan de gemeente in contact komen met veel meer mantelzorgers.

Er zijn tevens verschillende instrumenten waarmee directe mantelzorgondersteuning wordt geboden, namelijk:

- het aanbieden van informatie en advies via steunpunten mantelzorg en de vraagwijzerloketten;
- het bieden van respijtzorg, o.a. door de inzet van vrijwillige dienstverlening;
- het aangaan van mantelzorgovereenkomsten;
- het verstrekken van parkeervergunningen;
- het honoreren van bijzondere initiatieven;
- het bieden van een financiële waardering.

Uiteindelijk zullen deze doelen bijdragen aan het hogere Wmo doel¹⁴: “meedoen aan alle facetten van de samenleving”, al of niet geholpen door vrienden, familie of bekenden’, binnen mantelzorg beschreven als ‘burgers zorgen in eerste instantie voor elkaar’ en als ‘meedoen’.

De voornaamste doelgroep van de ondersteuning is de groep zwaar- en overbelaste mantelzorgers. Naast deze groep zwaar- en overbelaste mantelzorgers, worden in het beleidskader vijf specifieke doelgroepen genoemd die extra aandacht krijgen in het beleid. Zij lopen mogelijk een verhoogd risico op overbelasting:¹⁵

- mantelzorgers van mensen met dementie;
- allochtone mantelzorgers;
- mantelzorgers van GGZ-cliënten;
- ex-mantelzorgers;
- jonge mantelzorgers.

Zowel in het beleidskader als in het uitvoeringsprogramma staat vermeld dat er extra ondersteuningsaanbod gecreëerd zal worden voor deze groepen. Dit betekent dat er instrumenten ontwikkeld zullen worden die aansluiten bij de behoeften van elke groep.

---

¹² Gemeente Rotterdam, ‘Beleidskader Intensivering Ondersteuning Mantelzorgers 2007-2010. Meer Rotterdammers zorgen voor elkaar’, april 2007.

¹³ Indirecte mantelzorgondersteuning is mantelzorgondersteuning door professionele instellingen in zorg en welzijn.

¹⁴ Gemeente Rotterdam, ‘Meedoen en erbij blijven. Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010’, december 2007.

¹⁵ Gemeente Rotterdam, ‘Beleidskader Intensivering Ondersteuning Mantelzorgers 2007-2010. Meer Rotterdammers zorgen voor elkaar’, april 2007.

2-3 tussenevaluatie, herijking en jaarverslag Wmo

In de Tussenevaluatie Intensivering Mantelzorgondersteuning 2007-2010 (hierna: tussenevaluatie), van april 2009, beschrijven B en W de stand van zaken met betrekking tot het mantelzorgbeleid. Verder benoemen zij in de tussenevaluatie puntsgewijs een aantal inzichten die het programma inmiddels heeft opgeleverd. Die inzichten bevatten onder meer kritiek op het uitvoeringsprogramma zelf:

- Er is te weinig oog geweest voor de uitvoeringsconsequenties van het programma.
- Door de vele acties en doelstellingen mist het programma een duidelijke focus.
- Binnen de huidige structuur en werkwijze zijn de middelen niet toereikend om het gewenste resultaat te behalen.

Ook hebben B en W kritiek op de uitvoering door de deelgemeenten en de steunpunten mantelzorg:

- Deelgemeenten hebben onvoldoende capaciteit, kwaliteit en prioriteit gegeven aan het bereiken van de doelstellingen van het uitvoeringsprogramma.
- Het is bij de steunpunten niet goed bekend waar mantelzorgers behoefte aan hebben. Er wordt nu aanbodgericht gewerkt in plaats van vraaggericht.
- De organisatie van de steunpunten is zeer kwetsbaar. Zowel de werkwijze als de organisatie van de steunpunten mantelzorg staan de doelstellingen van het programma in de weg.

Het college heeft op 23 juni jl. het jaarverslag Wmo vastgesteld. Wat betreft mantelzorg wordt hierin geconstateerd dat de doelstelling dat per 2010 5.000 zwaar- en overbelaste mantelzorgers vanaf 16 jaar ondersteund worden door de steunpunten mantelzorg en aan hen mantelzorgcontracten worden aangeboden nog niet is gehaald. Hierbij is vermeld dat tot dan toe 446 zwaar- en overbelaste mantelzorgers waren bereikt.

Naar aanleiding van de bespreking van de tussenevaluatie in het BOS op 21 mei 2009 heeft een ambtelijke werkgroep de opdracht gekregen om tot een herijking van het beleid te komen. Dit moet nog worden besproken in het BOS.

Wethouder Kriens geeft aan dat het hoofddoel met betrekking tot 5.000 zwaar- en overbelaste mantelzorgers wordt gehandhaafd. De implementatie en de uitvoering van het beleid zullen wel worden aangepast.¹⁶

3 feiten en cijfers

3-1 omvang doelgroep

In Rotterdam zijn er naar schatting 69.000 Rotterdammers die langer dan 3 maanden of meer dan 8 uur per week mantelzorg gaven.¹⁷ Van de mantelzorgers is ongeveer 12% zwaar- en overbelast. In Rotterdam gaat het naar schatting om 8.000 zwaar- en overbelaste mantelzorgers.¹⁸

---

¹⁶ Oriënterend gesprek met wethouder Kriens, 15 juni 2009.

¹⁷ GGD, 'Zorgmonitor: Rapport (Zwaar- en overbelaste) Mantelzorgers in Rotterdam 2007, nulmeting'.

¹⁸ GGD, 'Zorgmonitor: Rapport (Zwaar- en overbelaste) Mantelzorgers in Rotterdam 2007, nulmeting'.

Mantelzorgers geven zorg aan mensen met verschillende zorgbehoeften. In tabel 1 volgt een overzicht van het aantal mantelzorgers per doelgroep.¹⁹ Daarbij moet worden opgemerkt dat de doelgroepen overlap met elkaar kunnen vertonen. Een overbelaste mantelzorger kan immers zowel jong als allochtoon zijn.

Tabel 1. schatting aantal mantelzorgers per doelgroep

Doelgroep	Aantal
Zwaar- en overbelast mantelzorgers	8.000 ²⁰
Mantelzorgers voor mensen met dementie	11.040 ²¹
Allochtone mantelzorgers	Schattingen lopen uiteen van 23.920 tot 43.700 ²²
Mantelzorgers van GGZ-cliënten (geestelijke gezondheidszorg)	22.178 ²³
Jonge mantelzorgers	Schattingen lopen uiteen van 4.300 tot 5.000 ²⁴

3-2 financiële omvang

In het beleidskader is weergegeven welke middelen door de gemeente worden ingezet voor de ondersteuning van mantelzorgers. Totaal gaat het om € 1,16 miljoen voor lopend beleid en € 659.000 voor de intensivering van de ondersteuning. Dit bedrag is in tabel 2 gespecificeerd.

Tabel 2. verdeling middelen mantelzorg²⁵

	Onderdeel	Periode	Bedrag
lopend (jaarlijks)	Voorrangsgroepen	2006-2007	€ 80.000
	Voorrangsgroepen	2007-2009	€ 100.000
	Steunpunten mantelzorg	2006 e.v.	€ 660.000
	Vrijwillige thuiszorg	2006 e.v.	€ 325.000
	Totaal lopend beleid		€ 1.165.000
nieuw - jaarlijks	Uitbreiding steunpunten	2007-2010	€ 330.000
	Uitgifte parkeer(zorg)passen	2007-2010	€ 125.000
	Meer mantelzorgers bereiken	2007-2010	€ 100.000
	Invulling mantelzorgovereenkomst	2007-2010	€ 100.000
	Honorering principe-initiatieven	2007-2010	€ 4.000
	Totaal nieuw beleid, jaarlijks		€ 659.000
nieuw - eenmalig	Voorrangsgroepen (suppletie)	2010	€ 100.000
	Snelle toegang tot respijtzorg	2007	€ 25.000
	Totaal nieuw beleid, éénmalig		€ 125.000

¹⁹ De opsomming is niet uitputtend, aangezien niet elke mantelzorger in een van deze doelgroepen gedeeld kan worden.

²⁰ GGD, 'Zorgmonitor: Rapport (Zwaar- en overbelaste) Mantelzorgers in Rotterdam 2007, nulmeting'.

²¹ GGD, 'Zorgmonitor: Mantelzorg in Rotterdam, Mantelzorgers voor mensen met dementie'.

²² GGD, 'Notitie Mantelzorg in Rotterdam: Allochtone mantelzorgers', september 2007.

²³ GGD, 'Zorgmonitor: Mantelzorg in Rotterdam, Mantelzorgers voor mensen met GGZ-problematiek', december 2007.

²⁴ GGD, 'Notitie Mantelzorg in Rotterdam: Allochtone mantelzorgers', september 2007.

²⁵ Gemeente Rotterdam, 'Beleidskader intensivering ondersteuning mantelzorg 2007-2010', april 2007.

Bovenstaande bedragen zijn tot 2009 via de GGD ingezet. In de begroting 2007 van de GGD is € 1.940.091 opgenomen voor mantelzorg.²⁶

In de begroting 2009 van de gemeente Rotterdam is te zien dat er voor 2009 € 777.000 is overgeheveld naar de deelgemeenten voor mantelzorg. Hiervan is € 446.000 structureel budget en € 330.000 voor intensivering van het beleid.

4 doel- en vraagstelling

De rekenkamer beoogt met dit onderzoek:

- te oordelen over de formulering, de implementatie en de uitvoering van het beleid en over het resultaat met betrekking tot het ontlasten van zwaar- en overbelaste mantelzorgers en het in contact komen met meer mantelzorgers;
- aanbevelingen te doen over het huidige beleid.

Het onderzoek zal niet uitmonden in een algemene uitspraak over de effectiviteit van de ingezette maatregelen om een vermindering van overbelasting van zwaar- en overbelaste mantelzorgers te realiseren. We verwachten wel een uitspraak te kunnen doen over het effect van de maatregelen op de bereikte individuele overbelaste mantelzorger.

De rekenkamer wil haar onderzoek richten op de uitgangspunten zoals genoemd in het beleidskader. Dit betekent dat wij ons richten op de periode van 2007 tot heden. Bij het formuleren van de oordelen en de aanbevelingen zullen wij ons richten op het tot nu toe gevoerde beleid. Hierbij houden wij rekening met de ontwikkelingen met betrekking tot de tussenevaluatie en de herijking van het bestaande beleid. Waar nodig en mogelijk zullen de inzichten gebruikt worden om een oordeel te vellen over de eventuele aanstaande herijking van het beleid.

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Hoe is het gemeentelijk mantelzorgbeleid om meer mantelzorgers te bereiken en zwaar- en overbelaste mantelzorgers te ontlasten geformuleerd, geïmplementeerd en uitgevoerd en zijn de daarbij beoogde resultaten bereikt?

De centrale onderzoeksvraag is uitgewerkt in de volgende deelvragen:

1. Is het beleid inhoudelijk adequaat geformuleerd?
2. Is het mantelzorgbeleid adequaat geïmplementeerd?
3. Is de uitvoering van het mantelzorgbeleid adequaat?
4. Draagt het beleid bij aan het vergroten van het bereik en het ontlasten van mantelzorgers?

---

²⁶ Gemeente Rotterdam, 'Meedoen en erbij blijven. Voortschrijdend meerjarenplan Wmo Rotterdam 2008-2010', december 2007.

5 normen

In het onderzoek zal de rekenkamer normen hanteren ter beoordeling van het beleid en de informatie. Wij zullen ons hierbij in eerste instantie baseren op wet- en regelgeving en op het beleid van de raad en het college van B en W. Aanvullend zullen wij normen toepassen die voortvloeien uit professionele opvattingen en relevante normen die de rekenkamer in eerdere onderzoeken heeft gehanteerd.

Hieronder volgt per deelvraag een aantal normen dat onder meer gehanteerd wordt:

1. Is het beleid inhoudelijk adequaat geformuleerd?
  - Kwaliteit van de doelen (SMART), volledigheid van de instrumenten en doelen, aansluiting van de instrumenten bij de doelen (consistentie), nauwkeurigheid van de schatting van de grootte van de doelgroepen.
2. Is het mantelzorgbeleid adequaat geïmplementeerd?
  - Helderheid van de formulering van de gemaakte afspraken, bekendheid van de betrokken actoren met de afspraken en opdrachten, schriftelijke vastlegging van de afspraken en opdrachten, aansluiting van de taken bij bevoegdheden van actoren.
3. Is de uitvoering van het mantelzorgbeleid adequaat?
  - Vervulling van de vastgelegde rollen, naleving van de vastgelegde afspraken en opdrachten.
4. Draagt het beleid bij aan het vergroten van het bereik en het ontlasten van mantelzorgers?
  - Doelbereiking in relatie tot de instrumenten.

6 onderzoeksaanpak

6-1 afbakening begrip 'mantelzorger'

In het beleidskader wordt de nadruk gelegd op de 'mantelzorgers die langdurige en intensieve zorg verlenen, langer dan drie maanden en meer dan acht uur per week'. Deze definitie wordt in dit onderzoek meegenomen. Er wordt hierbij rekening gehouden met verschillende groepen die volgens het beleidskader extra ondersteuningsaanbod krijgen: mantelzorgers van mensen met dementie, allochtone mantelzorgers, mantelzorgers van GGZ-cliënten en jonge mantelzorgers.

Voor het onderzoek zal de rekenkamer niet zelf op zoek gaan naar zwaar- en overbelaste mantelzorgers maar uitgaan van de registratie van de gemeente. Dat betekent ook dat wij uit zullen gaan van de door de gemeente gestelde diagnose 'zwaar- en overbelast'.

6-2 selectie deelgemeenten

Het oordeel van de rekenkamer zal zich zowel richten op het stedelijk als het deelgemeentelijk functioneren en presteren. Voor het onderzoek is een selectie gemaakt van te onderzoeken deelgemeenten op basis van de volgende criteria:

- het wel of niet hebben van aanvullend of eigen mantelzorgbeleid;
- het percentage overbelaste mantelzorgers in de deelgemeente;

- de grootte van de deelgemeente;
- het bereik van de steunpunten mantelzorg;
- het wel of niet aanwezig zijn van de vraagwijzer voor 1 januari 2009.

Aan de hand deze criteria is gekozen voor Feijenoord, Delfshaven, Kralingen-Crooswijk en Prins Alexander. In tabel 3 worden de scores van deze deelgemeenten weergegeven.

Tabel 3. criteria per deelgemeente

	Eigen beleid	% overbelaste mantelzorgers ²⁷	Grootte deelgemeente ²⁸	% bereik steunpunten ²⁹	vraagwijzer voor 01-01-09
Feijenoord	nee	Gemiddeld (14,3%)	Groot (69.546)	Gemiddeld (4,5%)	nee
Delfshaven	nee	Laag (10,1%)	Groot (69.558)	Gemiddeld (5,1%)	nee
Kralingen-Crooswijk	ja	Gemiddeld (13,0%)	Redelijk groot (50.406)	Gemiddeld (4,0%)	ja
Prins Alexander	ja	Hoog (18,7%)	Groot (87.961)	Klein (0,3%)	ja

In een later stadium kan besloten worden om hier andere deelgemeenten aan toe te voegen.

6-3 documentenonderzoek

Er zullen verschillende documenten geraadpleegd worden. Hierbij valt te denken aan:

- relevante verslagen van (deel)raad, commissies, college, deelgemeentebesturen en staf Wmo;
- documentatie over het beleid en de uitvoering daarvan, zoals het beleidskader, het uitvoeringsprogramma en de tussenevaluatie;
- subsidievoorwaarden- en beschikkingen;
- begrotingen en jaarverslagen;
- documentatie over gebiedsgericht werken;
- vakliteratuur en onderzoeksrapporten, zoals de Vrijtijdsomnibus;
- relevante wet- en regelgeving, zoals de deelgemeenteverordening en de Wmo.

6-4 interviews

Naast het documentenonderzoek zullen gesprekken met betrokkenen worden gevoerd. Het ligt in de verwachting dat worden geïnterviewd:

- de verantwoordelijk wethouder;
- het hoofd van de GGD;
- portefeuillehouders van de deelgemeenten;
- ambtenaren, betrokken bij beleid en uitvoering, van de GGD, van de deelgemeenten, de Bestuursdienst en mogelijk Stadstoezicht;

²⁷ GGD, 'Zorgmonitor: resultaten mantelzorgsteunpunten 2008', februari 2009.

²⁸ COS, 'Bevolkingsmonitor', 2007.

²⁹ Gebaseerd op cijfers uit de 'Zorgmonitor: resultaten mantelzorgsteunpunten 2008', februari 2009 en 'Zorgmonitor: resultaten mantelzorgsteunpunten 2007', juni 2008, GGD.

- medewerkers steunpunten mantelzorg;
- medewerkers vraagwijzerloketten;
- mantelzorgers, dan wel hun vertegenwoordigers.

6-5 bestandsanalyse

Vooralsnog gaat de rekenkamer er vanuit dat zij de gegevensbestanden met betrekking tot zwaar- en overbelaste mantelzorgers raadpleegt.

7 organisatie, planning en procedure van het onderzoek

7-1 organisatie

Het onderzoek zal worden uitgevoerd door de volgende medewerkers van de Rekenkamer Rotterdam:

- mevrouw Barbara Brink;
- mevrouw Shona Dickson;
- de heer Kees de Waijer;
- mevrouw José Westerman;
- de heer Rolf Willemse (teamleider).

planning en procedure

De uitvoering van het onderzoek start in de zomer van 2009. De bevindingen en conclusies zullen in een conceptonderzoeksrapport worden vastgelegd. De rekenkamer stelt het hoofd van dienst en de secretarissen van de betrokken deelgemeenten in de gelegenheid hierop te reageren. Hiertoe zal de conceptnota van bevindingen voor ambtelijk wederhoor worden aangeboden aan de desbetreffende hoofden van dienst en deelgemeentesecretarissen die in het onderzoek zijn betrokken.

Na verwerking van de reacties stelt de rekenkamer een bestuurlijke nota op. Daarin presenteert de rekenkamer de voornaamste conclusies van het onderzoek. Ook kan zij daarin aanbevelingen opnemen. De bestuurlijke nota zal, met de nota van bevindingen als bijlage, voor wederhoor aan het college en de dagelijks besturen van de betrokken deelgemeenten worden voorgelegd. De reacties worden, samen met het nawoord van de rekenkamer, in de definitieve bestuurlijke nota opgenomen. De bestuurlijke nota en de nota van bevindingen vormen samen het gehele onderzoeksrapport. Dit zal aan de raad worden aangeboden. Deze aanbieding staat rond de jaarwisseling gepland.
